

Our Opening Question: The simplicity of Mishlei (continued)

1. Rabbi Eliyahu Kramer (The Vilna Gaon), GRA to Mishlei 1:4

לתת. אחר שיהא לומד וידע וגם יקיים, אז יהיה יכול גם ללמד לאחרים...

"To give" – When he learns and knows and also fulfills, then he will also be able to teach others...

2. Rabbi Menachem Meiri to Mishlei 21:13 (c/o mgketer.org)

כמאמר החכם למלך: זכור כי לא ירוחם מחר מי שלא ירחם היום. ויכלול זה כל מי שעושה עצמו כאכזר לבלתי העתר לחבירו במה שהוא צריך לו, כפי אשר תשיג ידו (ע"פ ויקרא יד:כב). (ואף בדרך נסתר תפרשהו על מניעת לימודו מהראויים לו.) וגם הוא לא יענה, כי לא תשלם חכמתו בזולת זה. או תפרש "דל" על הילד המסכן, ואם ישקיעוהו עם אחיו הגדול ממנו, לא יוכל עוד להשיבו.

As the Sage said to the King: remember that one who does not display mercy today will not be treated with mercy tomorrow. And this includes anyone who makes himself like a cruel person, not to listen to another's needs "as he is able to afford" (Vayikra 14:22). (Also, on a hidden level, you could explain it regarding refraining from teaching those who are worthy.) And he also will not be answered, for his wisdom will not become complete without this. Or you could explain "indigent" as describing a weak child; if you set him with his older brother, you will not be able to get him back.

3. Rabbi Eliyahu Kramer (The Vilna Gaon), GRA to Mishlei 21:13

פשוטו כמשמעו ועניינו כי היצר טוב נקרא איש מסכן וחכם, וכאשר אוטם אזניו משמוע קול זעקתו ובל יסור מעוונותיו, אח"כ גם הוא יקרא ולא יענה, כמ"ש... (ח:א, א:כד, א:כח).

The simple meaning is as it sounds, and it means that the *yetzer tov* is called "a poor sage." When one seals his ear from hearing his cry, and one does not leave his sins, then he will also cry and not be answered, as written in (8:1, 1:24, 1:28).

4. Malbim to Mishlei 21:13

יש הבדל בין ה"דל" ובין ה"רש" שהדל נתדלדל מנכסיו, וע"פ הרוב יהיה זה ע"י עשק וחמס, והוא זועק אל השופטים להציל עשוק מיד עושקו, והשופט שאוטם אזנו ואינו מושיע לו בהיות לאל ידו, יהיה ענשו שיעשק גם הוא ויקרא ולא יענה, בין בדיני שמים מדה כנגד מדה, בין בדיני ארץ שכמו שהוא לא עשה משפט ידוכא בשער ואין מציל:

There is a difference between a *dal* and a *rash*, for a *dal* has been separated from his assets. Generally this happens via cheating and violent theft. And he cries to the judges to save the victim from those who victimize him. The judge who seals his ear and does not save him, when he has the ability to do so, his punishment will be that he will also be victimized and he will cry out and not be answered – whether from Heaven, measure for measure, or in human law, just as he did not practice justice, he will be crushed at the gate and none will save him.

5. Prof. Carol Newsom, *The Book of Job: A Contest of Moral Imaginations*, pp. 118-125

Yet if such statements were intended as universal, exceptionless claims, only a deluded fool could believe them, and whatever the friends may be, they are not fools... What is at stake between Job and the friends is making evident the nature of the world, which each attempts to communicate through vivid evocations...

The persuasive power of an iconic narrative does not derive from a simple empiricism. Although it cannot be wholly disconfirmed by experience and remain plausible, the story remains surprisingly resilient in the face of a mixture of conforming and nonconforming experience...

Consider popular business literature in which the story is told, over and over, of the individual who turns a creative idea into a flourishing business. This is the iconic narrative of entrepreneurial capitalism. Everyone knows that the large majority of new businesses fail, yet the story does not lose its power... That story is seen as expressing the nature and essence of an entrepreneurial society with all the static cleared away...

An anecdote about the success of the wicked cannot explain the reality of this world of values, which is experienced as such every day. Such things may happen, but they are perceived as anomalies, lacking explanatory power. But the story of the wicked overtaken by calamity, like the story of the restoration of the good person, rings true because it is consonant with the foundational values of the society.

6. Prof. Avigdor Hurvitz, *Mikra l'Yisrael: Mishlei* pg. 54

מטבע הדברים, ספרות החכמה העיונית היא ביקורתית באופייה, ומוקד הביקורת הוא ספרות החכמה הדידקטית ותורתיה. הווי אומר, ספרי איוב וקהלת בוחנים ומבקרים את החכמה המוצגת בספר משלי...

ספר משלי מציג את העולם הרצוי ומורה את הדרך להשגת עולם זה. לעומת זאת, ספרי איוב וקהלת המציגים את העולם המצוי מתיישים ממנו או משלימים איתו בדלית ברירה. מביקורת החכמה המושמעת בספרות החכמה העיונית משתמע שחכמת הספרות הדידקטית היא אידיאליסטית במידה רבה ומתבססת, לא מעט, על תקווה ואמונה.

By nature, analytic wisdom literature is of a critical character, and the target of its criticism is didactic wisdom literature and its teachings. Meaning, the books of Iyov and Kohelet examine and criticize the wisdom presented in the book of Mishlei...

The book of Mishlei presents the desired world and teaches the way to achieve that world. On the other hand, the books of Iyov and Kohelet present the existing world, which people despair of or make peace with for lack of another option. From the criticism of wisdom taught in the analytic wisdom literature, it emerges that didactic wisdom literature is very idealistic and is based, not a little, on hope and faith.

The Legacy of Mishlei

7. Talmud, Yoma 75a (12:25)

רבי אמי ורבי אסי: חד אמר ישחנה מדעתו, וחד אמר ישיחנה לאחרים.

Rabbi Ami and Rabbi Asi: One said he should remove it from his mind, and one said he should speak of it to others.

8. Talmud, Gittin 55b (28:14)

אמר רבי יוחנן מאי דכתיב "אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לבו יפול ברעה?" אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים אתרנגולא ותרנגולתא חרוב טור מלכא אשקא דריספק חרוב ביתר

Rabbi Yochanan said: What is the meaning of, "Fortunate is one who is always afraid; one who hardens his heart will fall into evil?" Because of Kamtza and Bar Kamtza Jerusalem was destroyed; because of a rooster and chicken Tur Malka was destroyed; because of the axle of a wagon Beitar was destroyed.

9. Talmud, Yevamot 65b (9:8)

ואמר רבי אילעא משום ר' אלעזר בר' שמעון: כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע, כך מצוה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע. רבי אבא אומר: חובה, שנאמר: +משלי ט'+ אל תוכח ליץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך.

And Rabbi Illa'a said, citing Rabbi Elazar b'Rabbi Shimon: Just as there is a mitzvah to say that which will be heard, so there is a mitzvah not to say that which will not be heard. Rabbi Abba said: It is obligatory, as it is written, "Do not rebuke a scorner, lest he hate you. Rebuke a wise man and he will love you."

10. Talmud, Yevamot 24b (4:24)

מתני': הנטען על השפחה ונשתחררה או על העובדת כוכבים ונתגיירה, הרי זה לא יכנוס, ואם כנס אין מוציאין מידו... גמ': ..א"ר יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב הלכה כדברי האומר כולם גרים הם. אי הכי לכתחלה נמי! משום דרב אסי, דאמר רב אסי "הסר ממך עקשות פה ולזות שפתים וגו'"

Mishnah: A man who is suspected of involvement with a *shifchah*, and she is freed, or with a non-Jew and she converts, should not marry her. And if he marries her, we do not force him to divorce her...

Gemara: Rabbi Yitzchak bar Shemuel bar Marta cited Rav: The law follows the view that all such people [who converted with ulterior motives] are valid converts. If so, let him marry her *lechatchilah*! Because of Rav Asi, as Rav Asi said, "Remove from yourself crooked mouths, and gossip of lips distance from yourself. (Mishlei 4:24)"

11. Talmud, Chagigah 13a

עד כאן יש לך רשות לדבר, מכאן ואילך אין לך רשות לדבר, שכן כתוב בספר בן סירא: במופלא ממך אל תדרוש ובמכוסה ממך אל תחקור, במה שהורשית התבונן אין לך עסק בנסתרות.

Up to this point you may speak. From there on you have no permission to speak, as is written in the book of Ben Sira: In what is beyond you do not seek, and in what is hidden from you do not investigate. In what is permitted to you, examine. You have no involvement in that which is hidden."

12. Talmud, Sanhedrin 100b

משום דכתיב "לא תעיל דויה בלבך, דגברי גיברין קטל דויה", הא שלמה אמרה "דאגה בלב איש ישחנה" ... ואלא משום דכתיב "מנע רבים מתוך ביתך ולא הכל תביא אל ביתך", והא רבי נמי אמרה דתניא "רבי אומר: לעולם לא ירבה אדם רעים בתוך ביתו, שנאמר "איש רעים להתרועע".
Because it is written, "Do not bring worry into your heart, for worry kills the mightiest of the mighty"? Solomon said it, "If there is worry in one's heart, *yashchenah* (Mishlei 12:25)" ... But rather because it is written, "Block the masses from entering your home, and do not bring everyone into your home," Rebbe also said it, as we have learned, "Rebbe said: One should never have many friends in his home, as it says, "One who has many friends will be broken. (Mishlei 18:24, per Vilna Gaon)"

13. Talmud, Bava Kama 92b

א"ל רבא לרבה בר מרי: מנא הא מילתא דאמרי אינשי "מטייל ואזיל דיקלא בישא גבי קינא דשרכי"? אמר ליה, דבר זה כתוב בתורה, שנוי בנביאים, ומשולש בכתובים, ותנן במתניתין, ותנינא בברייתא... ומשולש בכתובים דכתיב (בן סירא י"ג) "כל עוף למינו ישכון ובני אדם לדומה לו".

Rava said to Rabbah bar Mari: How do we know what people say, "A bad palm tree wanders to empty nests"? He replied, this is written in Torah, repeated in the Prophets, a third time in the Writings, taught in a mishnah and taught in a braita... A third time in the Writings as it is written (Ben Sira 13), "Every bird will reside with its species, and people with those who resemble them."

14. Rabbi Yaakov ben Moshe Moellin (Maharil, Germany, 14th-15th century), Minhagim, Likutim 3

אמר דבן סירא הוא הנולד מזרע ירמיהו, דבת ירמיהו היתה רוחצת אחר אביה באמבטי חמין וקלטה זרע אביה ונתעברה וילדה. והכל מעידין עליה מרוב חסידותה שלא זינתה, אך הסכימו הכל שבאמבטי שרחצה קלטה. והואיל דנולד מקליטת זרע בלא תשמיש קראו "בן זרע". וכשיגדל ונתיידע לו היה בוש משמו והפכו שמו לקרא "בן סירא" - ["סירא"] בגימטריא "ירמיהו".

He said that Ben Sira was born from the seed of Yirmiyahu, for Yirmiyahu's daughter bathed after her father in a hot bath, and her father's seed was absorbed and she conceived and gave birth. Everyone testified to her great piety, that she had not been immoral, but all agreed that she had absorbed it in the tub where she bathed. And since he was born from the absorption of seed without intercourse, they called him "son of *zera*." And when he matured and it was known to him he was embarrassed by his name, and they switched his name to call him "son of *Sira*" – which is Yirmiyahu in gematria [271].

15. Shemuel HaNagid, Ben Mishlei #132 (<http://www.hebrewbooks.org/37121>)

אל נא תהי חבר לרשע, גם אל יהי רשע בחלקך
כי הוא אלי רשעו ישיבך, טרם תשיבהו לצדקך.

Be not a friend to the wicked / Also let not a wicked person be in your portion
For he to his evil will draw you / Before you draw him to your righteousness.

16. Shemuel HaNagid, *War*, Penguin Book of Hebrew Verse (1981) (Ben Mishlei #963)

קרב דומה בראשו אל יפהפה
וסופו כזקנה המאוסה
אשר כל איש לשחק בה יאווה
אשר כל שוחרה יבכה וידוה.

War is at first like a beautiful girl / with whom all men long to play,
but in the end like a repulsive hag / whose suitors all weep and ache.

17. Shemuel HaNagid, Ben Mishlei #245 (<http://www.hebrewbooks.org/37121>)

בסם יראה תרפא את
ובלשון מעשה תצדיק
חלי לבך ועיניך
אשר דבר לשונך.

With the medicine of awe [of Gd] you shall heal / the sickness of your heart and your eyes
And with the tongue of deeds you shall make just / that which your tongue has spoken.

18. Among those who wrote on Mishlei

- Rav Saadia Gaon and Rav Hai Gaon
- Rishonim: Rashi, Rav Moshe Kimchi (mis-attributed to Ibn Ezra), Ibn Ezra, Rav Yosef ibn Nachmiash, Rabbeinu Yonah, Meiri, Rav Yosef ibn Kaspi, Ralbag, Rav Yitzchak Arama

19. Rabbi Yosef Ibn Nachmiash, Commentary to Pirkei Avot, Chapter 6

וכן נהגו לקרות משלי, ויש מחלקין אותו לחמשה פרקים שיהיה כנגד חמשה פרקים של מסכת אבות, פרק וחלק בכל שבת, ובארץ הזאת נהגו לחלק אותו לארבעה חלקים בלבד, ומקדימים שבת אחד לשנות בה מסכת אבות ובארבע שבתות מסיימים אבות ומשלי, ושבת של "קנין תורה" שהיא השבת הששית, נוהגין לקרות רות, לפי שנכנסה רות תחת כנפי השכינה, וכן אנו במתן תורתנו נכנסנו תחת כנפי השכינה...

And so we customarily read Mishlei, and some divide it into five units parallel to the five chapters of Avot, a chapter and a bit each Shabbat. And in this land the custom is to divide it into just four units, and they start ahead one Shabbat to learn Avot, and for four Shabbatot they complete Avot and Mishlei, and the Shabbat of *kinyan Torah* is the sixth Shabbat. And they read Ruth, because Ruth entered Divine protection, and so we entered Divine protection when we received our Torah...

20. Examples of Mishlei in our davening

- Returning the Torah 4:2, 3:18, 3:17
- After Aleinu 3:25
- Lecha Dodi 5:18, 8:23, 12:4
- Hadran 6:22, 9:11, 3:16
- Eishet Chayil

21. Rabbi Moshe Kimchi to Mishlei 1:6, cited in Prof. M Zer Kavod, **חידות בספר משלי** (Beit Mikra 64 5736) pg. 7

"חידה – דבר מכוסה, ואינו מובן עד שיפורש." ר"ל יש פה רמיזה לעניין מסויים שאינו גלוי לכל שומע.

"A *chidah* – that which is hidden, and not understood until it is explained." Meaning, it holds a hint to something specific which is not revealed to every listener.

22. Prof. Naftali Tur-Sinai, cited in Prof. Mordechai Zer Kavod, **חידות בספר משלי** (Beit Mikra 64 5736) pg. 7

וגם בספר משלי יש לראות את הפתגם שלפנינו כקשור... אל סיפור היסטורי מדברי הימים... שלא הובא... הואיל ובספר משלי נאספו משלים ודברי חכמה בלבד.

And also in the book of Mishlei one can see the proverb that is before us connected... to an historical event from the chronicles... that is not brought... because in the book of Mishlei are collected only lessons and words of wisdom.

23. Prof. Mordechai Zer Kavod, **חידות בספר משלי** (Beit Mikra 64 5736) pg. 9

עם כל "בינלאומיותו" של ספר משלי והמשותף לו ולדברי חכמה לא ישראליים – הרי האופי היהודי שלו מזדקר בתלותו בהגות של התורה.

With all of the "international character" of the book of Mishlei, and what it has in common with non-Israelite words of wisdom – its Jewish character bursts forth in its link with the Torah's thought.

24. Examples

- Mishlei 22:11 and Chushai ha'Archi (Rabbi Moshe Kimchi)
- Mishlei 31 and various great women in Tanach
- Mishlei 27:14 and Shemuel I 15:12-13